אוניברסיטת בן־גוריון בנגב - המחלקה למתמטיקה - סמסטר א׳ תשע״ד

חדו״א להנדסת מכונות 1 (201-1-9711) - מבחן מסכם, מועד ב׳

המרצים:
ד״ר נעה איידלשטין, ד״ר תם מאירוביץ , ד״ר דניאל מרקייביץ׳, ד״ר רועי קרקובסקי,
ד״ר אהובה שקוף.

תאריך: 19 בפברואר 2013
משך הבחינה: 3 שעות
חומר עזר: דף נוסחאות בגודל A4, דו־צדדי (מודפס או בכתב יד). אין להשתמש במחשבון.

יש לענות על כל השאלות. מספר הנקודות הכולל במבחן הוא 100. עליכם לענות בפירוט על השאלות במקום המוקצה לתשובה. יש להסביר בעברית בצורה תמציתית וברורה מה אתם עושים ומדוע. יינתן ניקוד חלקי במקרים מתאימים.

אין להשתמש בעט אדום במבחן.

שימו לב: דפי הטיוטא ישלחו למגרסה.

בהצלחה!

1. חשבו את הגבולות הבאים:

(א) (7 נק׳) $\lim_{x\to\frac{\pi}{2}-}\left(\frac{\pi}{2}-x\right)\tan(x)$ **פתרון:**

$$\lim_{x\to\frac{\pi}{2}-}\left(\frac{\pi}{2}-x\right)\tan(x)=\lim_{x\to\frac{\pi}{2}-}\sin(x)\lim_{x\to\frac{\pi}{2}-}\frac{\left(\frac{\pi}{2}-x\right)}{\cos(x)}=\lim_{x\to\frac{\pi}{2}-}\frac{\left(\frac{\pi}{2}-x\right)}{\cos(x)}$$

על פי כלל לופיטל ״ $\frac{0}{0}$ ״:

$$=\lim_{x\to\frac{\pi}{2}-}\frac{-1}{-\sin(x)}=1$$

(ב) (7 נק') $\lim_{n\to\infty} a_n$ כאשר הסידרה a_n מוגדרת על ידי $a_{n+1} = \frac{1}{2}\left(a_n + \frac{5}{a_n}\right)$, $a_1 = 4$.
(מותר להניח ללא הוכחה שהסידרה מתכנסת.)

פתרון: נסמן $L = \lim_{n\to\infty} a_n$ אזי מכללי חשבון גבולות ומכך שכל תת סידרה מתכנסת לאותו הגבול נקבל ש־

$$L = \lim_{n\to\infty} a_{n+1} = \lim \frac{1}{2}\left(a_n + \frac{5}{a_n}\right) = \frac{1}{2}\left(L + \frac{5}{L}\right)$$

ולכן

$$L = \frac{1}{2}\left(L + \frac{5}{L}\right)$$

זאת אומרת הגבול L מקיים את המשוואה

$$L^2 - 5 = 0.$$

הפתרונות של המשוואה הם: $L_1 = \sqrt{5}, L_2 = -\sqrt{5}$. קל להראות באינדוקציה ש־ $a_n \geq 0$ ולכן $L \geq 0$ מכאן ש־ $L = \sqrt{5}$.

2. (א) (7 נק') חשבו את האינטגרל הבא:

$$\int (1+\cos(2x))\, e^{-3x} dx$$

פתרון:

$$\int (1+\cos(2x))\, e^{-3x} dx = \int e^{-3x} dx + \int \cos(2x) e^{-3x} dx$$

באינטגרל הראשון נציב $t=-3x$

$$\int e^{-3x} dx = \frac{-1}{3} \int e^{t} dt = -\frac{1}{3} e^{-3x} + C$$

נסמן את האינטגרל $I = \int \cos(2x) e^{-3x} dx$ בעזרת אינטגרציה בחלקים נקבל

$$I = -\frac{1}{3}\cos(2x) e^{-3x} - \frac{2}{3} \int \sin(2x) e^{-3x} dx$$

ושוב בעזרת אינטגרציה בחלקים:

$$\int \sin(2x) e^{-3x} dx = -\frac{1}{3}\sin(2x) e^{-3x} + \frac{2}{3} \int \cos(2x) e^{-3x} dx$$

ולכן

$$I = -\frac{1}{3}\cos(2x) e^{-3x} + \frac{2}{9}\sin(2x)) e^{-3x} - \frac{4}{9} I$$

אחרי העברת אגפים ופישוט נקבל

$$I = \frac{1}{13}\left(2\sin(2x) - 3\cos(2x)\right) e^{-3x} + C$$

והתשובה הסופית היא:

$$\int (1+\cos(2x))\, e^{-3x} dx = \frac{1}{13}\left(2\sin(2x) - 3\cos(2x)\right) e^{-3x} - \frac{1}{3} e^{-3x} + C$$

(ב) (9 נק') חשבו את הגבול הבא:

$$\lim_{n\to\infty} n^2 \int_0^{\frac{\pi}{2}} \sin^{2n}(x)\cos^3(x)dx.$$

פתרון: על ידי הצבה $\sin(x)=t$ נקבל:

$$\int_0^{\frac{\pi}{2}} \sin^{2n}(x)\cos^3(x)dx = \int_0^1 t^{2n}(1-t^2)dt = \int_0^1 t^{2n}dt - \int_0^1 t^{2n+2}dt =$$

$$= \frac{1}{2n+1} - \frac{1}{2n+3} = \frac{2}{(2n+1)(2n+3)}$$

לכן

$$\lim_{n\to\infty} n^2 \int_0^{\frac{\pi}{2}} \sin^{2n}(x)\cos^3(x)dx = \lim_{n\to\infty} \frac{2n^2}{(2n+1)(2n+3)} =$$

$$\lim_{n\to\infty} \frac{2}{(2+\frac{1}{n})(2+\frac{3}{n})} = \frac{1}{2},$$

כאשר במעבר האחרון השתמשנו בכללי חשבון גבולות.

(ג) (9 נק') תהי $f:\mathbb{R}\to\mathbb{R}$ פונקציה גזירה המקיימת $f'(2)=5$, $f(2)=3$, $f(6)=\frac{1}{2}$.
נגדיר: $g(x)=\int_0^{xf(x)} f(t)dt$. חשבו את הנגזרת $g'(2)$.

פתרון: על פי המשפט היסודי של החשבון הדיפרנציאלי והאינטגרלי וכלל השרשרת נקבל

$$g'(x)=f(xf(x))\big(f(x)+xf'(x)\big)$$

נציב $x=2$:

$$g'(2)=f(2f(2))\big(f(2)+2f'(2)\big)$$

נציב $f(2)=3$, $f'(2)=5$

$$g'(2)=f(6)\,(3+10)=\frac{1}{2}\cdot 13=\frac{13}{2}.$$

(ד) (10 נק') חשבו את הנפח של גוף הסיבוב המתקבל ע"י סיבוב של התחום הנתון סביב ציר ה X:

$y \geq x^2, y \leq 2|x|$.

פתרון: הגוף מחולק לשני חלקים סימטריים סביב ציר y, משיקולי סימטריה

$$V = 2 \cdot \pi \int_0^2 (2x)^2 - (x^2)^2 dx =$$

$$= 2\pi \int_0^2 4x^2 - x^4 dx = 2\pi \left[\frac{4}{3}x^3 - \frac{1}{5}x^5\right]_0^2 = 2\pi \left(\frac{32}{3} - \frac{32}{5}\right) = \frac{128\pi}{15}$$

3. (א) (8 נק') הוכיחו שלמשוואה $1+x+e^x=0$ **קיים** פתרון ממשי **יחיד** .

פתרון:

תהי $f(x)=1+x+e^x$ אזי מתקיים $\lim_{x\to\infty} f(x)=\infty$, לכן בפרט קיים $x_1>0$ עבורו $f(x_1)>0$. כמו כן

$$\lim_{x\to-\infty} f(x)=1+\lim_{x\to-\infty} x+\lim_{x\to-\infty} e^x=1-\infty+0=-\infty.$$

ולכן גם קיים $x_2<0$ עבורו $f(x_2)<0$.

f רציפה ולכן ממשפט ערך הביניים קיימת נקודה c בין x_1 ו־ x_2 עבורה $f(c)=0$.

עכשיו נשים לב ש־ $f'(x)=1+e^x>0$, לכן f מונוטונית עולה ממש, ולכן חד־חד ערכית. מכאן שהנקודה c הנ"ל היא הפתרון היחיד למשוואה $f(x)=0$.

(ב) (8 נק') נסמן ב־ a את הפתרון היחיד של המשוואה מהסעיף הקודם. תהי

$$f(x)=\frac{xe^x}{1+x+e^x}.$$

מצאו את כל האסימפטוטות של f (מותר להשתמש ב־ a כחלק מתשובתכם בלי לחשב את ערכו).

פתרון: נחפש אסימפטוטה משופעת כאשר $x\to\infty$:

$$\lim_{x\to\infty}\frac{f(x)}{x}=\lim_{x\to\infty}\frac{e^x}{1+x+e^x}=\lim_{x\to\infty}\frac{1}{e^{-x}+\frac{x}{e^x}+1}=\frac{1}{0+0+1}=1$$

כאשר במעבר לפני האחרון השתמשנו בכללי חשבון גבולות ובגבול הבסיסי $\lim_{x\to\infty}\frac{x}{e^x}=0$. באופן דומה:

$$\lim_{x\to\infty}(f(x)-x)=\lim_{x\to\infty}\frac{xe^x-x-x^2-xe^x}{1+x+e^x}=\lim_{x\to\infty}\frac{-x-x^2}{1+x+e^x}=0$$

לחילופין ניתן לחשב את הגבולות האחרונים בעזרת כלל לופיטל. לכן $g(x)=x$ היא אסיפטוטה משופעת של f כאשר $x\to\infty$.

נחפש אסימפטוטה משופעת כאשר $x\to-\infty$:

$$\lim_{x\to-\infty}\frac{f(x)}{x}=\lim_{x\to-\infty}\frac{e^x}{1+x+e^x}=0$$

כאשר השתמשנו בגבול $\lim_{x\to-\infty}=\lim_{t\to\infty}e^{-t}=\lim_{t\to\infty}\frac{1}{e^t}=0$ ובכללי אריתמטיקה של גבולות. עכשיו:

$$\lim_{x\to-\infty}f(x)=\lim_{x\to-\infty}\frac{xe^x}{1+x+e^x}=^L\lim_{x\to-\infty}\frac{(x+1)e^x}{1+e^x}=$$

$$=\lim_{x\to-\infty}\frac{x+1}{e^{-x}}=^L 0$$

כאשר השתמשנו פעמיים בכלל לופיטל ובכללי אריתמטיקה של גבולות. ולכן $y=0$ היא אסימפטוטה כאשר $x\to\infty$.

בנוסף, על פי הסעיף הקודם המכנה מתאפס אך ורק בנקודה $x=a$,

כאשר $a<0$. עבור $x<a$ המכנה שלילי ועבור $x>a$ המכנה חיובי והמכנה שואף לאפס כאשר $x\to a$ ואילו המונה שואף ל־ $ae^a<0$ כאשר $x\to a$. לכן:

$$\lim_{x\to a-}f(x)=+\infty$$

$$\lim_{x\to a+}f(x)=-\infty$$

ומכאן ש־ $x=a$

היא אסימפטוטה אנכית, ואין אסימפטוטות נוספות.

4. (10 נק') מבין כל זוגות המספרים הממשיים החיובים a, b שמכפלתם 16 מצא את הזוג עבור הערך של $a + b^2$ הוא הקטן ביותר.

פתרון: נסמן $x = b$ אזי $a = \frac{16}{x}$

ואנחנו רוצים למצוא את המינימום של הפונקציה

$$f(x) = \frac{16}{x} + x^2,$$

כאשר

$x > 0$ (מכפלת המספרים חיובית ולכן לזוג המספרים יש אותו סימן)

$$f'(x) = -\frac{16}{x^2} + 2x = \frac{2x^3 - 16}{x^2}$$

ולכן $f'(x) = 0$ רק כאשר $x = 8$. בקטע $0 < x < 8$ $f'(x) < 0$, ואילו עבור $x > 8$, $f'(x) > 0$. ולכן $x = 8$ הוא המינימום של הפונקציה, והתשובה הסופית היא הזוג $(8, 2)$.

5. (15 נק') עבור אילו ערכים של a ממשי הפונקציה

$$f(x)=\left(e^{ax+1}+1\right)^2+x^2$$

קמורה כלפי מעלה?

פתרון: למדנו בכיתה שפווקציה גזירה פעמיים בעלת נגזרת שנייה חיובית היא קמורה כלפי מעלה.

נגזור את הפונקציה:

$$f'(x)=2\left(e^{ax+1}+1\right)\cdot a\cdot e^{ax+1}+2x=2ae^{2(ax+1)}+ae^{ax+1}+2x$$

ונגזור שוב על מנת למצוא את הנגזרת השנייה:

$$f''(x)=4a^2e^{ax+1}+a^2e^{ax+1}+2$$

נשים לב ש $f''(x)\geq 2>0$ לכל a ממשי ולכל x ממשי, ולכן f קמורה כלפי מעלה לכל a ממשי.

6. (10 נק') מצאו את נקודות הקיצון המקומיות של הפונקציה

$$f(x) = \begin{cases} x^2 & x \in \mathbb{Q} \\ 0 & x \notin \mathbb{Q} \end{cases}$$

כאשר $\mathbb{Q}$ היא קבוצת הרציונליים.

פתרון:

מתקיים ש־ $f(x) \geq 0$ לכל x ממשי , ולכן כל המספרים האי־רציונליים וגם המספר אפס הם נקודות מינימום מוחלט של f, כי אילו המקומות שבהן f מתאפסת.

אין ל־ f נקודות מקסימום (מקומי או מוחלט), מכיוון שבכל קטע פתוח המכיל את x_0 קיים מספר רציונלי x_1 גדול מ־ x_0 ומספר רציונלי x_2 קטן מ־ x_0. $f(x_0) \leq x_0^2$

בהתאם לסימן של x_0. או ש־ $x_0^2 < x_1^2 = f(x_1)$

או ש־ $x_0^2 < x_2^2 = f(x_2)$.